

Rakvere linna vanemate tänavate nimed on peaaegu kõik aegade vältel muutunud (muudetud). Algasid need ümbernimetamised juba möödunud sajandil, mil suur parkimistöökoda oja kaldal andis nime Parkali tänavale (end. Põrgu) ja hobupostijaam (nüüdse kino «Ilo» platsil) Posti tänavale.

1910. a., kui möödus 200 aastat Eesti ühendamisest Venemaaga, ristiti Karja tänav Peeter I tänavaks. Kolm aastat hiljem, 1913. a., Vene tsaaride Romanovite 300-aastase valitsemisaja juubeli puhul sai Laada tänav Romanovi nime.

1918. a., esimese Saksa okupatsiooni päevil kandis linna üks peatänavaid — Peterburi (nüüdne Tallinna) — kirjjade järgi Prints Heinrichi nime.

Kodanlikul ajal muudeti tänavanimedid mitmel korral. Loomulikult kaotati otsekohe ära Vene tsaaride nimed ja taastati nii Karja kui ka Laada. Peterburist — Prints Heinrichi tänavast sai nüüd Tallinna tänav. Paljud vanad, aga ka uued tänavad hakkasid kandma eesti nimekate kultuuritegelaste nimesid — J. Kunderi (end. Kalmistu), K. R. Jakobsoni, L. Koidula (praegune Võimla), J. V. Jannseni (praegune Silla), Prof. Adamsoni (praegune E. Vilde tänav läänepoolne osa), Dr. Kreutzwaldi (praegune Koidula lõunapoolne osa). Planeeriti ka Prof. Köhleri ja Dr. Fählmanni tänavad, need jäid aga rajamata.

1920. aastate lõpupoole anti

paarile Rakvere tänavale kodanliku Eesti riigitegelaste nimed — J. Poska, J. Vilms. Siis nimetati ka vana Suur-Põllu tänav Vabaduseks ning sama nime hakkas kandma väljak nüüdse Koidula ja Gagarini pst. vahel. Samasse kavandatud parkidele anti J. Laidoneri (see park jäi välja kujundamata) ja K. Pätsi nimi. Viimane asub nn. ausambamäe ja puiestee vahel.

Ulatuslik tänavanimede muutmine sai teoks 1939. aastal. See oli aeg, mil oli kujunenud suurmoeks igasuguste nimede eestistamine. Massiliselt muudeti perekonna- ja eesnimed. Ära kaotati ka kõik Rakveres veel leidunud võõrapärased tänavanimed. Baltist sai Aasa, Transvalist Terase, Konstantinist Niine, Noobelist Õli jne. Ka ei peetud enam õigeiks kunagiste kohalike tegelaste järgi kujunenud tänavanimedid — Dau (uus nimi Heina), Supri (uus nimi Laskeraja), Grimm (uus nimi Rahu). Vaksali ja Aleksandri liideti üheks Võidu tänavaks (nüüd Lauristini).

Läks vaid aasta ja taas tuli ette võtta tänavate ümbernimetamine. Pärast nõukogude võimu kehtestamist ei sobinud enam kodanlike riigitegelastega seotud kohanimed. Nii sai Rakvere 1940. a. sügisel endale Tuleviku ja Kastani puiestee ning 21. Juuni väljaku. Endine Pätsi park jäeti aga hoopis nimeta ja on seda tänapäevani.

Kõikide aegade kõige ulatuslikum nimede muutmine oli Rakveres 1950. aastal. Siis

andis linnanõukogu täitevkomitee oma 1. juuni istungil korraga 15 tänavale ja 3 väljakule või pargile uue nime, samal ajal ristiti 4 uut väljakut. Tollase täitevkomitee esimehe kt. V. Kivistiku ettepanekul kuulusid kaotamisele «kodanliku ideoloogiaga seotud nimed» J. V. Jannseni, Kiriku jt. ning «ilma progressiivse tähenduseta nimed» Lai, Laada, Rohuaia jt. Tänavanimed

vorovi väljakuks, endine linna staadion «Kalevi» staadioniks ja Rahvaaed A. Puškini nim. puhkepargiks.

Otsus oli tehtud ja selleaegsetes tingimustes edasikaebamisele ei kuulunud. Uusi tänavanimedid pidi tahes-tahtmata arvestama, enamik väljakute-parkide nimedest jäi aga vaid paberile. Täna on aeg teinud oma korrektiivid: 21. Juunil tänavast on taas

liku Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäeval sai endine Kütt tänav Virumaal ja Rakveres aastail 1917—1918 tegutsenud revolutsionaari Leopold Linderi nime.

Seega on meie linna tänavate nimesid aegade jooksul korduvalt muudetud. Kord tehti seda tõepoolest olulisel põhjusel, teine kord oli see ette võtmiseks aeg sootuks põhjendamata ja tulenes vaid

Ka tänavanimed on killuke ajalugu

muudeti niisiis järgmiselt: Tööstuse — J. Barbaruse, Võidu — J. Lauristini, Sepapaja — Sepa, Lai — 21. Juuni, Rohuaia — Pioneerid, Laada — Komsomoli, Pikk — Kaliniini, Kiriku — Väike, Palvemaja — Tõusu, J. V. Jannseni — Silla, Vabaduse — V. Kingisepa, Seminari — Mitsurini, Kalmu — Olevi, Kalmistu — Kunderi (pikendus), Adamsoni ja Prii — Ed. Vilde. Uued väljakud-pargid said endale järgmised nimed: Tallinna — Barbaruse tn. nurgale loodi Võidu väljak ja võõrastemaja «Oktoober» vastu üle tänav — Oktoobri väljak. Praegune A. Stamme mälestuskivi ümbrus hakkas kandma nime «Pioneeride haljasala» ja nüüdse kino «Ilo» krunt nime «Oleg Koševoi nim. väljak».

Millegipärast ei sobinud ka 21. Juuni nim. väljak Kastani pst. ääres, see nimetati Su-

saanud Lai ja Kaliniini Pikk. Kahjuks läks viimase nime taastamine maksma kauni ja asukohale väga sobiva Tuleviku tänav nime, seda muide «valvsa kodaniku» kaebuse tagajärjel. Oktoobri väljakust on järele jäänud vaid nimesilt võõrastemaja nurgal. Linna rahvas ei tea midagi ei Suurovi ega Koševoi väljakust. Rahvaaed on aga elanike meele ja keeles ikka edasi Rahvaaed.

Rakvere tänavatest on nime muutusi viimastel aastakümnetel üle elanud veel endine Rahvamaja tänav. See muudeti Kreutzwaldi tänavaks 1953. a. 23. detsembril, mil möödus 150 aastat Viru laliku Fr. R. Kreutzwaldi sündinist. Juri Gagarini kosmoselennu puhul 1961. a. anti Kastani puiesteele meie esimese kosmonaudi nimi. Ja 25. oktoobril 1967, Suure Sotsialist-

kõrgemalt poolt tulnud korraldusest.

Vigadest tuleb õppida ja mida veel saab, parandada. Praegu on vanade tänavanimede taastamine päevakorral paljudes Nõukogudema linnades. Ka meil oleks aeg asja kallale asuda. Et aga mitte enam eksida, peaks arupidamises osalema peale linnavõimude ka laiem elanikkond.

Rakvere linna ajaloo uurijana teen mõned ettepanekud.

Meie vanalinnas on õnneks tänavatel praegu suhteliselt vanad nimed. Päriss uued on vaid (ajaloolise keskuse kaitsetsoonis) Tõusu (end. Palvemaja) ja Pioneerid (end. Korduvaneri, Aia, Rohuaia). Just see viimane — Pioneerid — on kindlasti üks neist, mis tuleks ära muuta. Arvan aga siiski, et tänav vanima teadaoleva nime — Korduvaneri taastamine poleks õige. Sõna Kordu-

vaneri (peenparkali) on saksa-keelne ja rahvale võõras. Eestikeelsena — Peenparkali — pole see ilmselt kunagi käibel olnud. Ka ei ole vist asjakohane tänava järgmise ajaloolise nime — Aia — taastamine. Seda mitmel põhjusel. Esiteks, sellenimeline tänav on Rakveres olemas. Teiseks, Aia oli vaid üks vahepealseid etappe tänavale antud nimede seas. Jääb üle kolmas nimi — Rohuaia. Selle nime sai tänav tänu 1917. a. revolutsioonisündmustele ja kandis seda kuni 1950. a. Rohuaia 8 oli Virumaa esimese Töörahva Nõukogu asukoht, Rohuaia 13 tegutses siis nõukogu haridusosakond. Tänapäeval on muidugi ütle mata kahju, et selle tänava ääres asunud tööpoolest suured ja kaunid aiad on enamasti kõik kadunud. Rohuaia nime taastamine aitaks tänastele rakverlastele meenutada, et veel hiljaaegu oli meie Rakvere rohelusse uppuv aedlinn.

Teine nimi, mis ootab ennistamist, on Laada. Seegi tänav asub ju vanas linnaosas, ehkki mitte ajaloolise keskuse kaitsetsoonis. Laada tänav sai oma nime seetõttu, et ta viis välja laadaplatsile. Tänavava nime taastamine oleks viide Rakvere linna ajaloolisele omapärale. Oli ju meie linn kogu piirkonna kaubitsemiskeskus, siinsed laadad olid laialt tuntud. Laada peeti praeguse «Turu Tare» kohal alates möödunud sajandi II poolest. Väiksemaid, n.-ö. kohalikke või mingi kindla kau-

baliigi laatasid annaks seal kandis praegugi korraldada.

Nii mõnigi vanalinna tänav, mis kannab küll uuemat, muudetud nime, võiks siiski oma praeguse nime säilitada. Otsustarbeks ei ole vist küll Tallinna nime kaotamine ning vanade Rüütli ja Peterburi taastamine, samuti Tõugu asendamine Palvemajaga, Parkali Põrguga ja Vabriku Pruuali või Õllepruuliga.

Mida teha Gagarini puies-teega? Usun küll, et Juri Gagarini nimi väärib jäädvustamist hoopis laiemalt kui kosmonaudi sünni- ja elupaikades. Tema nimeline tänav olevat isegi Pariisis. Aga kas peab Rakveres selleks olema just endine kaunis ja sobilik Kastani?

Päris viimane aeg oleks nüüd ära kaotada (kui seda seni veel tehtud pole) niisugused platside ja väljakute nimed nagu Oktoobri, Võidu, Koševoi ja Suvorovi. Ja Rahvaaed võiks ka ametlikes paaberites olla Rahvaaed.

Lõpetuseks tahaksin tuua meie nimeka kirjanduskriitiku Olev Jõgi sõnad:

«Iga põline kohanimi säilitab endas killukese ajalugu. Kohanimed on rahva ajalooline mälu. Nad kannavad läbi sajandite ka sellist teavet, mis tegelikkusest on ammugi kustunud ja mida ei asenda miski muu. Kohanimi on samasugune ajaloomälestis nagu muinaskalme, iidne linnus või Suurgildi hoone...» («Sirp ja Vasar» 10. X 1986).

Odette KIRSS